

Rozdział I. Zagadnienia ogólne

§ 1. Unijne prawo spółek jako przedmiot wykładni

I. Uwagi ogólne

Zgodnie z normatywną koncepcją źródeł prawa, przedmiotem wykładni są akty (przepisy, tekst) prawa będące rezultatem faktów uznawanych za prawotwórcze na podstawie reguł walidacyjnych¹. Owe fakty to przede wszystkim czynności **stanowienia** prawa na podstawie umocowania. Umocowanie do wydawania **aktów unijnego prawa spółek** zostało przyznane instytucjom Unii na mocy art. 50 TFUE (kompetencja szczególna), art. 114 TFUE (kompetencja ogólna) oraz art. 352 TFUE (kompetencja subsydiarna)². Z kolei w art. 81 TFUE przyznane zostało umocowanie do wydawania aktów w zakresie procesowego³ i kolizyjnego prawa spółek⁴. Szczególne umocowania w TFUE dotyczą wydawania aktów delegowanych (art. 290 TFUE) oraz aktów wykonawczych (art. 291 ust. 2 TFUE).

Unijne prawo spółek z jednej strony ma charakter **autonomiczny**, odróżniający się od prawa międzynarodowego i wewnętrznego prawa państw człon-

¹ Z. Ziemiński, Problemy podstawowe prawoznawstwa, Warszawa 1980, s. 247: „Przez zespół reguł walidacyjnych rozumiem zespół reguł dotyczących uznawania jakichś faktów społecznych za fakty prawotwórcze w odniesieniu do danego systemu”.

² R. Mańko, Kompetencje Unii Europejskiej w dziedzinie prawa prywatnego w ujęciu systemowym, KPP 2016, z. 1, s. 75. Teza 36 wyr. TS z 2.5.2006 r. w sprawie C-436/03 (*Parlament v. Rada Unii Europejskiej*) i wskazane tam inne wyroki TS.

³ Np. na podstawie art. 67 ust. 4 oraz art. 81 ust. 2 lit. a, c TFUE wydane zostało rozporządzenie 1215/2012, a na podstawie art. 81 TFUE – rozporządzenie 2015/848.

⁴ Rozporządzenie Rzym I nie ma zastosowania do „kwestii z zakresu prawa spółek” (art. 1 ust. 2 lit. e Rzym I). Została natomiast zgłoszona propozycja wydania rozporządzenia regulującego kolizyjne prawo spółek na podstawie art. 95 TWE bądź art. 65 lit. c TWE (obecnie art. 81 ust. 2 lit. f TFUE). Zob. F. Bauer, Vorschlag der Spezialkommission für die Neugestaltung des Internationalen Gesellschaftsrechts auf europäischer/deutscher Ebene, [w:] H.J. Sonnenberger (red.), Vorschläge und Berichte zur Reform des europäischen und deutschen internationalen Gesellschaftsrechts, Tübingen 2007, s. 6.

kowskich⁵. Z drugiej strony natomiast, jest elementem systemu prawa krajowego. Patrząc z polskiej perspektywy, należy przyjąć, że na mocy art. 2 Aktu dotyczącego warunków przyjęcia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej⁶ – stanowiącego integralną część Traktatu Akcesyjnego z 2003 r.⁷ (art. 1 ust. 2) – unijne prawo spółek stało się **elementem systemu prawa** obowiązującego w Polsce. Nie przekształciło się ono w prawo krajowe (polskie), lecz – mimo swej odrębności – „zrosło się” z nim, stając się jego częścią⁸. Na terenie Polski obowiązuje więc zarówno krajowe prawo spółek, jak i **cały unijny dorobek prawny** (*acquis communautaire*) dotyczący tej dziedziny prawa cywilnego, w tym orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości. Podobnie jak systemy prawne innych państw członkowskich, system prawa polskiego stał się systemem **multicentrycznym**⁹.

II. Źródła prawa spółek Unii Europejskiej

1. Uwagi wstępne

Prawo spółek Unii Europejskiej w **ujęciu przedmiotowym** to zespół przepisów pierwotnego i wtórnego prawa unijnego służący:

- 1) zagwarantowaniu spółkom możliwości korzystania ze **swobody przedsiębiorczości** w rozumieniu art. 49 TFUE (d. art. 43 TWE);
- 2) **integracji** (harmonizacji *sensu largo*¹⁰) **krajowego prawa spółek** w celu zapewnienia funkcjonowania rynku wewnętrznego (art. 26 ust. 1

⁵ Zob. *D. Kornobis-Romanowska*, Sąd krajowy w prawie wspólnotowym, Kraków 2007, s. 20. *M. Saffan*, Europeizacja prawa prywatnego – ewolucja czy rewolucja. Perspektywa orzecznicza, [w:] *J. Gudowski, K. Weitz* (red.), *Aurea praxis aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. 2, Warszawa 2011, s. 2514; „Nie będąc prawem międzynarodowym w klasycznym znaczeniu tego terminu, nie jest jednak także prawem krajowym i stanowi przez to kategorię całkiem nową, swoistą i autonomiczną”. Por. także *H. Fleischer*, *Europäische Methodenlehre: Stand und Perspektiven*, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht* 2011, Nr 3, s. 708.

⁶ Dz.Urz. UE L Nr 236, s. 33.

⁷ Dz.Urz. UE L Nr 236, s. 17.

⁸ *C. Mik*, Metodologia implementacji europejskiego prawa wspólnotowego w krajowych porządkach prawnych, [w:] *C. Mik* (red.), *Implementacja prawa integracji europejskiej w krajowych porządkach prawnych*, Toruń 1998, s. 21.

⁹ *E. Łętowska*, „Multicentryczność” polskiego systemu prawa i wykładnia jej przyjazna, [w:] *L. Ogiełło, W. Popiołek, M. Szpunar* (red.), *Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*, Kraków 2002, s. 1127.

¹⁰ *T. Pajor*, Harmonizacja prawa prywatnego z prawem Unii Europejskiej, [w:] *System PrPryw*, t. 1, 2007, s. 233, Nb 13.

TFUE). Integracja krajowego prawa spółek przez prawo unijne dokonywana jest **bezpośrednio** oraz **pośrednio**. Bezpośrednie metody integracji prawa to **unifikacja** rozumiana jako wprowadzanie jednolitych regulacji oraz **zbliżanie** krajowego prawa spółek. Unifikacja krajowego prawa spółek dokonuje się przez **rozporządzenia**, natomiast zbliżanie głównie przez **dyrektywy** i **zalecenia** adresowane do państw UE¹¹. Przy rozważaniach na temat wykładni unijnego prawa spółek można natomiast pominąć **decyzje** w rozumieniu art. 288 TFUE, choć należy mieć na względzie, że decyzja nakładająca na państwo obowiązek określonego działania może wywoływać korzystne skutki także w stosunku do podmiotów-adresatów prawa spółek.

2. Swoboda przedsiębiorczości

Unia Europejska podejmuje środki sprzyjające funkcjonowaniu rynku wewnętrznego (art. 3 ust. 3 zd. 1 TUE; art. 26 ust. 1 TFUE), w którym zapewniony jest swobodny przepływ towarów, usług, kapitału oraz osób (art. 26 ust. 2 TFUE). Gospodarczym celem swobody przepływu osób jest umożliwienie podmiotom korzystającym z tej swobody dokonania wyboru optymalnego miejsca prowadzenia działalności gospodarczej. Przepisy TFUE regulują dwie sfery swobody przepływu osób (ang. *free movement of person*; niem. *Persönverkehrs-freiheit*), wyróżniamy z uwagi na cechę samodzielności podmiotów korzystających z tej swobody:

- 1) **swobodę przepływu pracowników** (ang. *freedom of movement for workers*; niem. *Freizügigkeit der Arbeitnehmer*), która dotyczy osób zatrudnionych, wykonujących działalność gospodarczą niesamodzielnie pod kierownictwem pracodawcy (art. 45–48 TFUE);
- 2) **swobodę przedsiębiorczości** (ang. *freedom of establishment*; niem. *Niederlassungsfreiheit*), z której mogą korzystać także **spółki w rozumieniu art. 54 TFUE** (art. 49–55 TFUE)¹².

¹¹ C. Mik, Europejskie prawo wspólnotowe. Zagadnienia teorii i praktyki, t. 1, Warszawa 2000, s. 593–594, Nb 1436–1439. Na zacieranie się różnic pomiędzy rolą dyrektyw i rozporządzeń europejskiego prawa spółek zwraca uwagę A. Szumański, Ujednolicanie czy harmonizacja europejskiego prawa spółek, [w:] A. Brzozowski, W. Kocot, K. Michałowska (red.), W kierunku europeizacji prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Rajskiemu Warszawa 2007, s. 327–345.

¹² A. Gawrysiak-Zabłocka, Swoboda przedsiębiorczości na tle innych swobód traktatowych, [w:] M. Cejmer, J. Napierała, T. Sójka (red.), Europejskie prawo spółek, t. IV, Spółki zagraniczne w Polsce, Warszawa 2008, s. 25–68. Por. także monografie na temat swobody przedsiębiorczości: M. Szydło, Krajowe prawo spółek a swoboda przedsiębiorczości, Warszawa 2007; E. Skibiń-

Ze swobody przedsiębiorczości spółki mogą korzystać **bezpośrednio** na mocy TFUE a więc niezależnie od tego, czy umocowanie do korzystania z określonej postaci tej swobody zostało spółkom przyznane w prawie krajowym w drodze transpozycji unijnej dyrektywy¹³. Nie świadczy to oczywiście o braku przydatności dyrektyw stwarzających praktyczne możliwości korzystania ze swobody przedsiębiorczości. Ani sąd krajowy ani TS nie może bowiem „tworzyć” unijnego prawa spółek bezpośrednio na mocy TFUE wypełniając na potrzeby konkretnego przypadku luki legislacyjne ustawodawcy unijnego¹⁴. Treść swobody przedsiębiorczości została dookreślona przede wszystkim w wyrokach TS w sprawach *Segers*¹⁵, *Daily Mail*¹⁶, *Centros*¹⁷, *Überseering*¹⁸, *Inspire Art*¹⁹, *Sevic Systems*²⁰, *Cartesio*²¹, *National Grid Indus*²², *Vale*²³ oraz *Polbud*²⁴. Przy wyznaczaniu zakresu swobody przysługującej spół-

ska, Swoboda zakładania przedsiębiorstw przez osoby prawne (art. 43–48 TWE), Warszawa 2008; A. Gawrysiak-Zablocka, Prawo przedsiębiorczości i prawo spółek, [w:] J. Barcz (red.), System Prawa Unii Europejskiej. Podręcznik, t. XVI, Warszawa 2010, s. 417–465; A. Opalski, Europejskie prawo spółek – zasady prawa europejskiego i ich wpływ na polskie prawo spółek, Warszawa 2010, s. 85–174.

¹³ Por. tezy 23–25 wyr. TS z 21.6.1974 r. w sprawie 2/74 (*Jean Reyners v. Państwo Belgijskie*), ECLI:EU:C:1974:68. R. Streinz, Richterrecht in der europäischen Integration. Die Role der Verfassungsvergleichung, [w:] G. Gerzog, M. Klamert, R. Palmstorfer, R. Puff, E. Varens, P. Weismann (red.), Europarecht und Rechtstheorie, Wien 2017, s. 57.

¹⁴ M.P. Weller, B. Rentsch, Die Kombinationslehre beim grenzüberschreitenden Rechtsformwechsel – Neue Impulse durch Europarecht, IPRax 2013, Nr 6, s. 531; K.J. Hopt, Europäisches Gesellschaftsrecht im Lichte des Aktionsplans der Europäischen Kommission vom Dezember 2012, ZGR 2013, Nr 2, s. 213; W. Schön, Das System gesellschaftsrechtlichen Niederlassungsfreiheit nach VALE, ZGR 2013, Nr 3, s. 337. Trybunał stwierdził zresztą, że unijne przepisy harmonizujące „są z pewnością przydatne dla ułatwienia przekształceń transgranicznych”. Teza 38 zd. 2 wyr. TS z 12.7.2012 r., C-378/10 (*VALE Építési kft.*), ECLI:EU:C:2012:440.

¹⁵ Wyr. TS z 10.7.1986 r., 79/85 (*D.H.M. Segers v. Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor Bank- en Verzekeringswezen, Groothandel en Vrije Beroegen*), ECLI:EU:C:1986:308.

¹⁶ Wyr. TS z 27.9.1988 r., 81/87 (*The Queen v. H.M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc*), ECLI:EU:C:1988:456.

¹⁷ Wyr. TS z 9.3.1999 r., C-212/97 (*Centros Ltd v. Erhvers-og Selskabsstyrelsen*), ECLI:EU:C:1999:126.

¹⁸ Wyr. TS z 5.11.2002 r., C-208/00 (*Überseering BV v. Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)*), ECLI:EU:C:1999:126.

¹⁹ Wyr. TS z 30.9.2003 r., C-167/01 (*Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art Ltd*), ECLI:EU:C:2003:512.

²⁰ Wyr. TS z 13.12.2005 r., C-411/03 (*Sevic Systems AG*), ECLI:EU:C:2005:762.

²¹ Wyr. TS z 16.12.2008 r., C-210/06 (*Cartesio Oktató és Szolgáltató bt*), ECLI:EU:C:2008:723.

²² Wyr. TS z 29.11.2011 r., C-371/10 (*National Grid Indus BV v. Inspecteur van de Belastingdienst Rijnmond/kantoor Rotterdam*), ECLI:EU:C:2011:785.

²³ Wyr. TS z 12.7.2012 r., C-378/10 (*Vale Építési Kft.*), ECLI:EU:C:2012:440.

kom, Trybunał Sprawiedliwości przywołuje także wyroki w sprawach dotyczących korzystania ze swobody przedsiębiorczości przez prowadzące działalność gospodarczą osoby fizyczne²⁵. Sam Traktat nakazuje bowiem „**traktować**” spółki jako osoby fizyczne mające obywatelstwo państwa członkowskiego (art. 54 akapit 1 *in fine* TFUE)²⁶. Innymi słowy, przepisy TFUE o korzystaniu ze swobody przedsiębiorczości oraz o zakazie jej ograniczania znajdują **zastosowanie** w stosunku do spółek²⁷. Ponieważ – w przeciwieństwie do osób fizycznych – spółki są bytem prawnym konkretnego systemu prawnego (*creation of the law*)²⁸, przepisy o swobodzie przedsiębiorczości w stosunku do spółek należy stosować **odpowiednio** (art. 54 TFUE).

Przepisy TFUE (wcześniej TWE) o swobodzie przedsiębiorczości powoływane są przez Trybunał Sprawiedliwości także wówczas, gdy ograniczona zostaje **inna traktatowa swoboda**, a konkretnie, gdy określone przepisy krajowe ograniczają zarówno swobodę przedsiębiorczości, jak i swobodę **przepływu kapitału** (np. w sprawach tzw. „złoty akcji”²⁹), bądź swobodę **świad-**

²⁴ Wyr. TS z 25.10.2017 r., C-106/16 (*Polbud–Wykonawstwo sp. z o.o. w likwidacji*), ECLI:EU:C:2017:804.

²⁵ Np. teza 133 wyr. TS z 30.9.2003 r. w sprawie C-167/01 (*Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art Ltd*), ECLI:EU:C:2003:512., w której TS przywołuje tezę 32 wyr. TS z 31.3.1993 r., C-19/92 (*Dieter Kraus v. Land Baden-Württemberg*), ECLI:EU:C:1993:125 oraz tezę 37 wyr. TS z 30.11.1995 r., C-55/94 (*Reinhard Gebhard v. Consiglio dell’Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano*), ECLI:EU:C:1995:411. Rozdział 2 tytułu IV (art. 49–55 TFUE) tworzy razem z rozdziałem o swobodzie przepływu pracowników (art. 45–48 TFUE), kluczowy obszar regulacji dla swobody przepływu osób w UE (art. 3 ust. 2 TUE). Zob. *H. Altmeyden, A. Ego*, [w:] *W. Goette, M. Habersack, S. Kals* (red.), *Münchener Kommentar zum Aktiengesetz*, Band 7. Europäisches Aktienrecht; SE-VO; SEBG; Europäische Niederlassungsfreiheit, München 2012, s. 804, Nb 1.

²⁶ „Taking Article 48 EC seriously, we should argue that Member States cannot do to companies what they are not allowed to do to individuals (...)”. Zob. *F.M. Mucciarelli*, *Company ‘Emigration’ and EC Freedom of Establishment: Daily Mail Revisited*, *European Business Organization Law Review* 2008, Nr 2, s. 297; *G. Rehm*, *Völker- und europäische Vorgaben für die Bestimmung des Gesellschaftsstatuts*, [w:] *H. Eidenmüller* (red.), *Ausländische Kapitalgesellschaften im deutschen Recht*, München 2004, s. 36–37, Nb 63.

²⁷ *A. Gawrysiak-Zablocka*, *Swoboda przedsiębiorczości*, s. 45, przyp. 66. Więcej na ten temat *S. Stork*, *Sitzverlegung von Kapitalgesellschaften in der Europäischen Union. Zur Reichweite der Niederlassungsfreiheit unter Berücksichtigung der positiven und negativen Integration*, Frankfurt am Main–Berlin–Bern–Bruxelles–New York–Oxford–Wien 2003, s. 118–122.

²⁸ Teza 19 TS z 27.9.1988 r., 81/87 (*The Queen v. H.M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc*), ECLI:EU:C:1988:456, którą TS wskazuje w tezie 104 wyr. TS z 16.12.2008 r., C-210/06, *Cartesio Oktató és Szolgáltató bt*), ECLI:EU:C:2008:723.

²⁹ Np. teza 56 wyr. TS z 4.6.2002 r., C-367/98 (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Portugalska*), ECLI:EU:C:2002:326. Więcej na temat złotych akcji m.in. *S. Sotysiński*, *Osobiste*

czenia usług (np. wymóg posiadania przez przedsiębiorcę zagranicznego statusu osoby prawnej³⁰).

3. Rozporządzenia unijnego prawa spółek

Rozporządzenie unijne ma zasięg ogólny oraz obowiązuje co do wszystkich jego elementów („w całości”) i jest **bezpośrednio stosowane** w każdym państwie członkowskim (art. 288 TFUE, d. art. 249 ust. 2 TWE). Bezpośrednia stosowalność oznacza, że rozporządzenie z chwilą opublikowania w Dzienniku Urzędowym UE staje się częścią krajowych systemów prawnych i wywiera w stosunku do jednostek skutek bezpośredni³¹. W unijnym prawie spółek, główna rola przypada rozporządzeniom o spółkach ponadgranicznych (unijnych). Rozporządzenia unijne stanowią podstawę tworzenia europejskiego zgrupowania interesów gospodarczych (EZIG)³² oraz spółki europejskiej (*Societas Europaea*, skr. SE)³³ mającej postać **spółki akcyjnej**, którą traktuje się jako okręt flagowy unijnego prawa spółek³⁴. Unijne rozporządzenie reguluje również status europejskiej spółdzielni (*Societas Cooperativa Europaea*, skr. SCE)³⁵. Reżim prawny SE i EZIG z **siedzibą w Polsce** wyznacza

uprawnienia udziałowców w spółkach kapitałowych. Przyczynek do analizy art. 159 i 354 k.s.h., [w:] *Studia z prawa prywatnego gospodarczego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Ireneusza Weissa*, Kraków 2003, s. 267–284; *M. Romanowski*, Europeizacja złotej akcji i jej wpływ na prawo polskie, [w:] *A. Brzozowski, W. Kocot, K. Michałowska* (red.), *W kierunku europeizacji prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Rajskiemu*, Warszawa 2007, s. 369–491. Zob. *M. Mataczyński*, Swoboda przepływu kapitału a złota akcja Skarbu Państwa, Warszawa 2007; *tenże*, Złota akcja Skarbu Państwa a swoboda przepływu kapitału – głos do wyr. ETS z 23.10.2007 r. w sprawie C-112/05 (*Komisja Europejska v. Niemcy*), EPS 2008, Nr 8, s. 49–53.

³⁰ Teza 41 i 42 wyr. TS z 29.4.2004 r., C-171/02 (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Portugalska*), ECLI:EU:C:2004:270; tezy 29–31 wyr. ETS z 26.1.2006 r., C-514/03 (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Hiszpanii*), ECLI:EU:C:2006:63.

³¹ *C. Mik*, Europejskie prawo wspólnotowe, s. 497, Nb 1255; *A. Wróbel*, Źródła prawa Wspólnot Europejskich, [w:] *Wprowadzenie do prawa Wspólnot Europejskich*, s. 104–106; *T. Jaroszyński*, Rozporządzenie Unii Europejskiej jako składnik systemu prawa obowiązującego w Polsce, Warszawa 2011, s. 83 i n.

³² Rozporządzenie 2137/85; *I. Hykawy*, Europejskie Ugrupowanie Interesów Gospodarczych – nowa formuła współpracy gospodarczej w prawie wspólnotowym, [w:] *M. Saffan* (red.), *Prawo Wspólnot Europejskich a prawo polskie. Prawo spółek*, Warszawa 2002, s. 269–336. *M. Sokółowski*, Europejskie Zgrupowanie Interesów Gospodarczych w prawie polskim, Warszawa 2012. Zob. *L. Siwik*, *Odpowiedzialność zarządzających za zobowiązania Europejskiego Zgrupowania Interesów Gospodarczych i Spółki Europejskiej*, Warszawa 2011.

³³ Rozporządzenie 2157/2001.

³⁴ *K.J. Hopt*, *Europäisches Gesellschaftsrecht im Lichte des Aktionsplans der Europäischen Kommission vom Dezember 2012*, ZGR 2013, Nr 2, s. 195 i literatura w przyp. 152.

³⁵ Rozporządzenie 1435/2003.

także ustawa z 4.3.2005 r. o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych i spółce akcyjnej³⁶. Ustawa ta stanowi transpozycję dyrektywy 2001/86/WE oraz jest aktem wykonawczym umożliwiającym stosowanie unijnego rozporządzenia w krajowym systemie prawnym³⁷.

Na prawo spółek UE w szerokim znaczeniu składają się również rozporządzenia regulujące materię szczegółową, jak np. rozporządzenie 1606/2002 w sprawie stosowania standardów rachunkowości, rozporządzenie 2017/1129 w sprawie prospektu emisyjnego, czy rozporządzenie 596/2014 w sprawie nadużyć na rynku. Sytuację prawną spółek określają także rozporządzenia 1215/2012 regulujące **jurysdykcję** krajową w postępowaniu transgranicznym (w tym **upadłościowym**³⁸) oraz – choć w ograniczonym zakresie – normy **unijnego prawa kolizyjnego**; np. prawem właściwym dla postępowania upadłościowego i jego skutków jest prawo państwa wszczęcia postępowania (art. 7 ust. 1 rozporządzenia 2015/848)³⁹. Po rozporządzenie Rzym I Trybunał sięgnął natomiast w wyroku w sprawie *Hermann Lutz*⁴⁰, odpowiadając na pytanie o prawo właściwe przy zaskarżeniu przez zarządcę spółki w postępowaniu upadłościowym wypłaty kwoty zajętej (egzekucyjnie) przed wszczęciem postępowania upadłościowego, ale dokonanej po wszczęciu tego postępowania⁴¹.

³⁶ Dz.U. Nr 62, poz. 551.

³⁷ T. Pajor, Harmonizacja prawa prywatnego, s. 239, Nb 25.

³⁸ Rozporządzenie 2015/848.

³⁹ Por. np. pkt 1 sentencji wyr. TS z 10.12.2015 r. w sprawie C-594/14 (*Simona Kornhaas v. Thomas Dithmarow, działający w charakterze syndyka masy upadłości spółki Kornhaas Montage und Dienstleistung Ltd*), ECLI:EU:C:2015:806: „Artykuł 4 rozporządzenia Rady (WE) Nr 1346/2000 z 29.5.2000 r. w sprawie postępowania upadłościowego należy interpretować w ten sposób, że zakres stosowania tego przepisu obejmuje powództwo przeciwko osobie zarządzającej spółką prawa Anglii i Walii – wobec której to spółki wszczęto postępowanie upadłościowe w Niemczech – wytoczone przed sądem niemieckim przez syndyka masy upadłości tej spółki, którego to powództwa celem jest, zgodnie z uregulowaniem krajowym takim jak § 64 ust. 2 zdanie pierwsze niemieckiej ustawy o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością (*Gesetz betreffend der Gesellschaften mit beschränkter Haftung*, dalej jako GmbHG), doprowadzenie do zwrotu przez tę osobę płatności dokonanych przez nią jeszcze przed wszczęciem postanowienia upadłościowego, ale już po dacie, co do której ustalono, że przedmiotowa spółka jest niewypłacalna”.

⁴⁰ Wyr. TS z 16.4.2015 r. w sprawie C-557/13 (*Hermann Lutz v. Elke Bäuerle*), ECLI:EU:C:2015:227.

⁴¹ Zdaniem TS w takiej sytuacji znajduje zastosowanie art. 13 rozporządzenia 1346/2000, regulujący wyjątek od zasady, że prawem właściwym jest *lex fori concursus* (art. 4 ust. 1 rozporządzenia 1346/2000). Z kolei, ponieważ art. 4 i 13 rozporządzenia Nr 1346/2000 stanowią *lex specialis* w stosunku do art. 12 ust. 1 lit. d rozporządzenia Rzym I, art. 13 rozporządzenia 1346/2000 należy interpretować w ten sposób, że zakres zawartego w tym przepisie uregulowania obejmuje również

Propozycje na temat kolizyjnego prawa spółek zostały przedstawione przez *European Group for Private International Law* (GEPID)⁴².

4. Dyrektywy unijnego prawa spółek

Unijne prawo spółek uregulowane jest przede wszystkim w **dyrektywach** wydawanych w szczególności na mocy art. 50 ust. 2 lit. g TFUE w celu stworzenia gwarancji „dla ochrony zarówno współników, jak i osób trzecich”. Wydanie dyrektywy jest jednym z elementów dwustopniowego procesu stanowienia prawa. Realizacja celów dyrektywy dokonuje się bowiem przez jej **transpozycję** do prawa krajowego. Wybór formy i środków transpozycji dyrektywy został pozostawiony samym państwom członkowskim (art. 288 akapit 3 TFUE; d. art. 249 akapit 3 TWE)⁴³.

Jako negatywny przykład może posłużyć nie do końca jasna transpozycja do KSH⁴⁴ art. 7 dyrektywy 2007/36/WE w sprawie wykonywania praw akcjonariuszy spółek, tj. czy osoba, która zbyła posiadane akcje pomiędzy dniem rejestracji uczestnictwa (*record date*) a dniem walnego zgromadzenia akcjonariuszy, jest uprawniona do udziału na walnym zgromadzeniu akcjonariu-

przewidziane przez *lex causae* terminy przedawnienia, terminy na zaskarżenie czynności i terminy zawite. Tezy 46 i 49 wyr. w sprawie C-557/13 (*Hermann Lutz v. Elke Bäuerle*), ECLI:EU:C:2015:227.

⁴² Zob. <https://www.gedip-egpil.eu/documents/Milan%202016/GEDIPs%20Proposal%20on%20Companies.pdf>. Na temat tej propozycji zob. *F. Garcimartin*, The Law Applicable to Companies in the European Union. A Proposal by the European Group for Private International Law (October 21, 2016): <https://ssrn.com/abstract=2857077>. Zob. też *L. Hübner*, Eine Rom-VO für das Internationale Gesellschaftsrecht – zugleich ein Beitrag zur Kohärenz im Internationalen Gesellschaftsrecht, ZGR 2018, Nr 1, s. 149–185.

⁴³ Więcej *B. Kurcz*, Dyrektywy Wspólnoty Europejskiej i ich implementacja do prawa krajowego, Kraków 2004, s. 31 i n.; *I. Hykawy*, Dyrektywa jako specyficzny środek harmonizacji prawa w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej, PUG 1993, Nr 8–9, s. 3. Na temat bezpośredniej skuteczności dyrektyw – *M. Szpunar*, Bezpośredni skutek dyrektywy w postępowaniu przed sądem krajowym (uwagi na tle najnowszego orzecznictwa), PiP 2004, Nr 9, s. 56–69; *M. Mataczyński*, Obowiązek implementacji dyrektywy w prawie wewnętrznym i skutki jego niewykonania, [w:] *M. Cejmer, J. Napierała, T. Sójka* (red.), Europejskie prawo spółek, t. II, Instytucje prawne dyrektywy kapitałowej, Kraków 2005, s. 354. *W. Czapliński*, Podstawowe elementy prawa wspólnotowego, [w:] *D. Milczarek, A.Z. Nowak* (red.), Integracja europejska. Wybrane problemy, Warszawa 2003, s. 131; *A. Wróbel*, Źródła prawa Wspólnot Europejskich, [w:] *A. Wróbel* (red.), Wprowadzenie do prawa Wspólnot Europejskich (Unii Europejskiej), Kraków 2002, s. 109; *C. Mik*, Metodologia implementacji europejskiego prawa wspólnotowego w krajowych porządkach prawnych, [w:] *C. Mik* (red.), Implementacja prawa integracji europejskiej w krajowych porządkach prawnych, Toruń 1998, s. 21–51.

⁴⁴ Ustawa z 5.12.2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz ustawy o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2009 r. Nr 13, poz. 69).

szy i do wykonywania prawa głosu na tym walnym zgromadzeniu. Zwraca na to uwagę S. Sołtysiński: „ustawodawcy krajowi mieli obowiązek transpozycji tej dyskusyjnej instytucji. Przyjmując jednak, za uzasadnieniem rządowym, że powyższa konstrukcja zakłada przypisanie prawa głosu osobie, która dokonała na swoją rzecz rejestracji mimo zbycia praw udziałowych, przepis art. 406⁴ KSH **powinien stwierdzać wyraźnie** [podkr. J.N.], że podmiot ten zachowuje prawa organizacyjne wykonywane na walnym zgromadzeniu. Na tym polega funkcja implementacji przepisów dyrektywy 2007/36/WE⁴⁵. Niedopowiedzenia w art. 406⁴ oraz w art. 406¹ K. *Oplustil* określa jako „ułomną” i „niedoskonałą” transpozycję art. 7 dyrektywy 2007/36/WE⁴⁶. Krytykę sposobu transpozycji tego przepisu dyrektywy do prawa polskiego uzasadnia także stanowisko TS, zgodnie z którym „konieczność zapewnienia, że prawo wspólnotowe jest w pełni stosowane wymaga od państw członkowskich nie tylko doprowadzenia do zgody ich ustawodawstwa z prawem wspólnotowym, ale dokonania tego przez przyjęcie takich regulacji prawnych, które stworzą sytuację wystarczająco precyzyjną, jasną i przejrzystą, umożliwiającą danej osobie poznanie swoich praw w całej ich objętości i powołanie się na nie przed sądami krajowymi”⁴⁷.

Swobodę transpozycji może ograniczać sama dyrektywa, regulując daną instytucję prawną w sposób bardziej bądź mniej szczegółowy⁴⁸. Nawet jeżeli państwu członkowskiemu przysługuje **szeroki zakres uznania** – jak np. przy wyborze regulacji **sankcji z tytułu naruszenia obowiązku ujawnienia sprawozdania finansowego spółki** – to zakres ten ogranicza **obowiązek poszanowania prawa Unii**⁴⁹. Przestrzeń między autonomią państwa członkowskiego w regulacji sankcji a „poszanowaniem” prawa unijnego określa TS. Po pierwsze, organy państwa członkowskiego nie mogą nakładać sankcji za naruszenie obowiązku ujawnienia sprawozdania finansowego bezpośrednio na mocy

⁴⁵ S. Sołtysiński, [w:] System PrPryw, t. 17B, s. 550, Nb 233.

⁴⁶ K. *Oplustil*, O potrzebie proeuropejskiej wykładni polskiego prawa spółek, PPH 2010, Nr 9, s. 14.

⁴⁷ Teza 22 wyr. TS z 18.1.2001 r., C-162/99 (*Komisja Wspólnot Europejskich v. Republika Włosa*), ECLI:EU:C:2001:35. Korzystam z przekładu M. Pazdana, Koordynacja krajowego i europejskiego prawa prywatnego międzynarodowego, [w:] J. Poczobut (red.), Współczesne wyzwania prawa prywatnego międzynarodowego, Warszawa 2013, s. 232–233.

⁴⁸ G.Ch. Schwarz, Europäisches Gesellschaftsrecht. Ein Handbuch für Wissenschaft und Praxis, Baden-Baden 2000, s. 137, Nb 213.

⁴⁹ Teza 41 wyr. TS z 19.12.2013 r. w sprawie C-174/12 (*Alfred Hirmann v. Immofinanz AG*), ECLI:EU:C:2013:856.

dyrektywy⁵⁰. Po drugie, wyznaczone przez TS granice swobody kształtowania sankcji z tytułu naruszenia obowiązku ujawnienia sprawozdania finansowego mają charakter uniwersalny w tym sensie, że powinny być uwzględniane przez państwa członkowskie niezależnie od tego: a) czy jej cechy zostały wskazane *expressis verbis* w akcie prawa unijnego⁵¹, b) czy ustawodawca unijny ograniczył się „tylko” do zobowiązania państwa członkowskiego uregulowania sankcji „odpowiedniej”⁵² bądź „właściwej”⁵³, albo odesłał do przepisów krajowych⁵⁴, c) czy też – gdy ustawodawca unijny w ogóle kwestię sankcji pominął i obowiązek jej nałożenia wynika z zasady lojalnej współpracy⁵⁵ (art. 4 ust. 2 TUE; d. art. 10 TWE: „wynikający z zasady lojalnej współpracy *effet utile* ma zatem zastosowanie nie tylko wtedy, gdy jednostka dochodzi od państwa członkowskiego uprawnień gwarantowanych jej w przepisach unijnych, lecz także w odwrotnej sytuacji, gdy to państwo członkowskie domaga się poszanowania prawa unijnego przez jednostkę, a gdy to nie następuje nakłada na nią sankcję”)⁵⁶.

⁵⁰ „(...) dyrektywa nie może samoistnie tworzyć po stronie jednostki obowiązków i zatem nie może być samodzielnie powoływana wobec tej jednostki (...)”. Teza 73 wyr. TS z 3.5.2005 r. w sprawach połączonych C-387/02, C-391/02 i C-403/02 (*Silvio Berlusconi i in.*), ECLI:EU:C:2005:270. Por. także postanowienie TS z 4.5.2006 r. w sprawach połączonych C-23/03, C-52/03, C-133/03, C-337/03 i C-473/03 (*Michel Mulliezo i in.*), ECLI:EU:C:2006:285.

⁵¹ Formuła: „państwa członkowskie zapewniają, że środki te będą skuteczne, proporcjonalne i odstrasżające” użyta została np. w art. 25 ust. 1 dyrektywy 2003/71/WE oraz w art. 28 ust. 1 dyrektywy 2004/109/WE.

⁵² Art. 28 dyrektywy 2017/1132; wcześniej art. 7 lit. a dyrektywy 2009/101/WE; jeszcze wcześniej art. 6 *tiret* dyrektywy 68/151/WE: „tym samym przepis pozostawia władzom krajowym stosownie do art. 249 ust. 3 TWE swobodę wyboru formy i środków; przyznaje zatem niemałe uprawnienia dyskrecjonalne”. Teza 85 zd. 2 opinii Rzecznika Generalnego z 14.10.2004 r. w sprawach połączonych C-387/02, C-391/02, C-403/02 (*Silvio Berlusconi i in.*), ECLI:EU:C:2004:624.

⁵³ Art. 12 jedenastej dyrektywy Rady (89/666/EWG) z 21.12.1989 r. dotyczącej wymogów ujawniania informacji odnośnie do oddziałów utworzonych w Państwie Członkowskim przez niektóre rodzaje spółek podlegające prawu innego państwa (Dz.Urz. UE L z 1989 r. Nr 395, s. 35; obecnie art. 40 dyrektywy 2017/1132).

⁵⁴ „(...) zgodnie ze swoim prawem krajowym (...)” (art. 25 ust. 1 dyrektywy 2003/71/WE). Zwraca na to uwagę TS w tezie 40 wyr. z 19.12.2013 r. w sprawie C-174/12 (*Alfred Hirmann v. Immofinanz AG*), ECLI:EU:C:2013:856.

⁵⁵ Teza 62 wyr. TS z 30.9.2003 r., C-167/01 (*Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art Ltd*), ECLI:EU:C:2003:512.

⁵⁶ J. Łacny, Skuteczna, proporcjonalna i odstrasżająca sankcja za naruszenie prawa unijnego, [w:] A. Wróbel (red.), Zapewnienie efektywności orzeczeń sądów międzynarodowych w polskim porządku prawnym, Warszawa 2011, s. 481. Teza 88 zd. 2 opinii Rzecznika Generalnego z 14.10.2004 r. w sprawach połączonych C-387/02, C-391/02, C-403/02 (*Silvio Berlusconi i in.*), ECLI:EU:C:2004:624.

Instytucje prawa spółek uregulowane są w następujących dyrektywach:

- 1) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1132 z 14.6.2017 r. w sprawie niektórych aspektów prawa spółek (tekst jednolity)⁵⁷. W dyrektywie tej skonsolidowane i ujednolicone zostały następujące (wydane wcześniej) dyrektywy prawa spółek: a) dyrektywa o ujawnianiu danych o spółkach, ważności zobowiązań spółki oraz o nieważności spółki⁵⁸; b) dyrektywa kapitałowa⁵⁹; c) dyrektywa o łączeniu się spółek⁶⁰; d) dyrektywa o podziale spółki⁶¹; e) dyrektywa o transgranicznej fuzji spółek⁶²; f) dyrektywa o ujawnianiu danych oddziałów spółek zagranicznych⁶³. Dyrektywa 2017/1132 została ostatnio zmieniona dwoma dyrektywami w odniesieniu do transgranicznego

⁵⁷ Dz.Urz. UE L z 2017 r. Nr 169, s. 46.

⁵⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/101/WE z 16.9.2009 r. w sprawie koordynacji gwarancji, jakie są wymagane w państwach członkowskich od spółek w rozumieniu art. 48 akapit drugi Traktatu, w celu uzyskania ich równoważności, dla zapewnienia ochrony interesów zarówno współników, jak i osób trzecich – wersja ujednoliczona (Dz.Urz. UE L z 2009 r. Nr 258, s. 11). Dyrektywa ta uchyliła pierwszą dyrektywę Rady 68/151/EWG z 9.3.1968 r. zmierzającą do zharmonizowania gwarancji, jakie są wymagane w państwach członkowskich od spółek, w znaczeniu art. 58 ust. 2 Traktatu, dla ochrony zarówno współników, jak i osób trzecich (Dz.Urz. UE L z 1968 r. Nr 65, s. 8). Dyrektywa 2009/101/WE została zmieniona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/17/UE z 13.6.2012 r. zmieniającą dyrektywę Rady 98/666/EWG i dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/56/WE i 2009/101/WE w zakresie integracji rejestrów centralnych, rejestrów handlowych i rejestrów spółek (Dz.Urz. UE L z 2012 r. Nr 156, s. 1).

⁵⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/30/UE z 25.10.2012 r. w sprawie koordynacji gwarancji, jakie wymagane są w państwach członkowskich od spółek w rozumieniu art. 54 akapit 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w celu uzyskania ich równoważności, dla ochrony interesów zarówno współników, jak i osób trzecich w zakresie tworzenia spółki akcyjnej, jak również utrzymania i zmian jej kapitału (Dz.Urz. UE L z 2012 r. Nr 315, s. 74). Zastąpiła ona drugą dyrektywę Rady 77/91/EWG z 13.12.1976 r. (Dz.Urz. UE L z 1977 r. Nr 26, s. 1).

⁶⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/35/UE z 5.4.2011 r. dotycząca łączenia się spółek akcyjnych (Dz.Urz. UE L z 2011 r. Nr 110, s. 1); dyrektywa ta uchyliła trzecią dyrektywę Rady 78/855/EWG z 9.10.1978 r. (Dz.Urz. UE L Nr 295, s. 36 – wyd. spec. w jęz. polskim: rozdz. 17, t. 1, s. 42 ze zm.).

⁶¹ Szósta dyrektywa Rady 82/891/EWG z 17.12.1982 r. wydana na podstawie art. 54 ust. 3 lit. g Traktatu dotycząca podziału spółek akcyjnych (Dz.Urz. UE L z 1982 r. Nr 378, s. 47 – wyd. spec. w jęz. polskim: rozdz. 17, t. 1, s. 50 ze zm.).

⁶² Dziesiąta dyrektywa 2005/56/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26.10.2005 r. w sprawie transgranicznego łączenia się spółek kapitałowych (Dz.Urz. UE L z 2005 r. Nr 310, s. 1).

⁶³ Jedenasta dyrektywa Rady 89/666/EWG z 21.12.1989 r. dotycząca wymogów ujawniania informacji odnośnie do oddziałów utworzonych w Państwie Członkowskim przez niektóre rodzaje spółek podlegające prawu innego państwa (Dz.Urz. UE L z 1989 r. Nr 395, s. 36 – wyd. spec. w jęz. polskim: rozdz. 17, t. 1, s. 100).

przekształcenia, łączenia i podziału spółek⁶⁴ oraz stosowaniu narzędzi i procesów cyfrowych w prawie spółek⁶⁵;

- 2) dyrektywa o sprawozdaniach finansowych⁶⁶;
- 3) dyrektywa o badaniach sprawozdań finansowych⁶⁷;
- 4) dyrektywa o spółce jednoosobowej⁶⁸;
- 5) dyrektywa o przejmowaniu spółki⁶⁹;
- 6) dyrektywa o prawach akcjonariuszy⁷⁰;
- 7) dyrektywa o zaangażowaniu pracowników SE⁷¹;
- 8) dyrektywa o zaangażowaniu pracowników SCE⁷².

W ścisłym związku z „klasycznym” unijnym prawem spółek pozostają instytucje prawne regulowane w rozporządzeniach i dyrektywach dotyczących **rynku kapitałowego**⁷³. Po pierwsze, przepisy te w określonym zakre-

⁶⁴ W chwili oddawania pracy do druku dyrektywa nie została opublikowana. Harmonogram prac legislacyjnych dostępny jest pod adresem: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/HIS/?uri=COM:2018:241:FIN>.

⁶⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1151 z 20.6.2019 r. zmieniająca dyrektywę (UE) 2017/1132 w odniesieniu do stosowania narzędzi i procesów cyfrowych w prawie spółek (Dz.Urz. UE L z 2019 r. Nr 186, s. 80).

⁶⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z 26.6.2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG (Dz.Urz. UE L z 2013 r. Nr 182, s. 19).

⁶⁷ Dyrektywa 2006/43/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 17.5.2006 r. w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych (Dz.Urz. UE L z 2006 r. Nr 157, s. 87); zmieniona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/56/UE z 16.4.2014 r. (Dz.Urz. UE L z 2014 r. Nr 158, s. 196).

⁶⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/102/WE z 16.9.2009 r. w sprawie prawa spółek, dotycząca jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością – wersja ujednolicona (Dz.Urz. UE L z 2009 r. Nr 258, s. 20).

⁶⁹ Dyrektywa 2004/25/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 21.4.2004 r. w sprawie ofert przejęcia (Dz.Urz. UE L z 2004 r. Nr 142, s. 12).

⁷⁰ Dyrektywa 2007/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.7.2007 r. w sprawie wykonywania niektórych praw akcjonariuszy spółek notowanych na rynku regulowanym (Dz.Urz. UE L z 2007 r. Nr 184, s. 17). Dyrektywę tę zmieniła dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/828 z 17.5.2017 r. zmieniająca dyrektywę 2007/36/WE w zakresie zachęcania akcjonariuszy do długoterminowego zaangażowania (Dz.Urz. UE L z 2017 r. Nr 132, s. 1).

⁷¹ Dyrektywa Rady 2001/86/WE z 8.10.2001 r. uzupełniająca statut spółki europejskiej w odniesieniu do uczestnictwa pracowników (Dz.Urz. UE L z 2001 r. Nr 294, s. 22).

⁷² Dyrektywa Rady 2003/72/WE z 22.7.2003 r. uzupełniająca statut spółdzielni europejskiej w odniesieniu do zaangażowania pracowników (Dz.Urz. UE L z 2003 r. Nr 207, s. 25 – wyd. spec. w jęz. polskim: rozdz. 5, t. 4, s. 338).

⁷³ Np. rozporządzenie 2017/1129; dyrektywa 2004/109/WE; rozporządzenie 596/2014.

sie są szczególnymi przepisami prawa spółek, wyznaczającymi reżim prawny **spółek publicznych** (np. przepisy regulujące szczególne obowiązki informacyjne spółek publicznych), a po drugie, dyrektywy prawa spółek odwołują się często do pojęć i instytucji prawnych regulowanych w regulacjach **rynku kapitałowego**.

5. Akty delegowane i wykonawcze

Akty prawa pochodnego UE o charakterze prawodawczym w rozumieniu art. 289 ust. 3 TFUE mogą przekazywać umocowanie do przyjęcia przez Komisję Europejską **aktów delegowanych**⁷⁴. Akty delegowane „uzupełniają lub zmieniają niektóre, inne niż istotne, elementy aktu prawodawczego” (art. 290 ust. 1 akapit 1 TFUE), także aktu unijnego prawa spółek. Zgodnie z art. 291 ust. 2 TFUE, jeżeli konieczne są jednolite warunki wykonywania prawnie wiążących aktów Unii, akty te powierzają uprawnienia wykonawcze Komisji lub, w należycie uzasadnionych przypadkach oraz w przypadkach określonych w art. 24 i 26 TUE, Radzie. Przepisy i zasady ogólne dotyczące trybu kontroli przez państwa członkowskie wykonywania uprawnień wykonawczych przez Komisję zawiera rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 182/2011 z 16.2.2011 r. ustanawiające przepisy i zasady ogólne dotyczące trybu kontroli przez państwa członkowskie wykonywania uprawnień wykonawczych przez Komisję⁷⁵.

Umocowanie do wydawania **aktów delegowanych** zostało przewidziane np. w art. 25 ust. 3 dyrektywy 2017/1132. W drodze aktów delegowanych Komisja może przyjąć przepisy dotyczące ewentualnego **współfinansowania** tzw. europejskiej centralnej platformy z pobieranych opłat oraz dotyczące wysokości opłat pobieranych od indywidualnych użytkowników. Europejska centralna platforma nie jest odrębnym podmiotem, lecz stanowi jedynie narzędzie integracji rejestrów, jest zatem jednym z elementów (obok rejestrów państw członkowskich oraz portalu jako elektronicznego punktu dostępu) unijnego systemu integracji rejestrów.

Zgodnie z art. 291 ust. 2 TFUE, jeżeli konieczne są jednolite warunki wykonywania prawnie wiążących aktów Unii, akty te powierzają **uprawnienia wykonawcze** Komisji lub, w należycie uzasadnionych przypadkach oraz w przy-

⁷⁴ Na temat tych źródeł *J. Barcz*, Akty delegowane i akty wykonawcze – pojęcie i kryteria rozróżnienia, *EPS* 2012, Nr 3, s. 6–16; *A. Piesiak*, Główne problemy w negocjacjach i we wprowadzaniu w życie nowego systemu aktów delegowanych i wykonawczych zgodnie z art. 290 i art. 291 TFUE, *EPS* 2012, Nr 3, s. 17–22.

⁷⁵ Dz.Urz. UE L z 2011 r. Nr 55, s. 13.

padkach określonych w art. 24 i 26 TUE, Radzie. Przepisy i zasady ogólne dotyczące trybu kontroli przez państwa członkowskie wykonywania uprawnień wykonawczych przez Komisję zawiera rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 182/2011 z 16.2.2011 r. ustanawiające przepisy i zasady ogólne dotyczące trybu kontroli przez państwa członkowskie wykonywania uprawnień wykonawczych przez Komisję⁷⁶.

Na przykład zgodnie z art. 23 ust. 2 dyrektywy 2017/1132, jeżeli Komisja podejmie decyzję o budowie lub prowadzeniu europejskiej centralnej platformy za pośrednictwem osoby trzeciej, to – w drodze **aktów wykonawczych** – określa ona specyfikacje techniczne co do celów procedury zamówień publicznych. Integracja rejestrów centralnych, rejestrów handlowych i rejestrów spółek wymaga bowiem koordynacji krajowych systemów posiadających różne charakterystyki techniczne. Wiąże się to z przyjmowaniem środków i specyfikacji technicznych, które muszą uwzględniać różnice między rejestrami. W celu zapewnienia jednolitych warunków wykonywania dyrektywy należało zatem powierzyć Komisji uprawnienia wykonawcze do rozwiązywania tych kwestii technicznych i operacyjnych⁷⁷.

6. Zalecenia prawa spółek UE

Zalecenia (rekomendacje) i opinie nie mają mocy wiążącej (art. 288 akapit 5 TFUE, d. art. 249 akapit 5 TWE)⁷⁸, chociaż – jako instrument tzw. harmonizacji miękkiej (*soft law*) – „wyznaczają pewien orientacyjny kierunek, w jakim powinien podążać krajowy legislator”⁷⁹ oraz powinny być uwzględniane przez

⁷⁶ Dz.Urz. UE L z 2011 r. Nr 55, s. 13.

⁷⁷ „Komisja – korzystając z uprawnień wykonawczych – nie może zmieniać ani uzupełniać aktu ustawodawczego, nawet w odniesieniu do jego elementów innych niż zasadnicze”. Teza 31 wyr. TS z 16.7.2015 r. w sprawie C-88/14 (*Komisja Europejska v. Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej*), ECLI:EU:C:2015:499.

⁷⁸ Np. zalecenie Komisji 2004/913/WE z 14.12.2004 r. w sprawie wspierania odpowiedniego systemu wynagrodzeń dyrektorów spółek notowanych na giełdzie (Dz.Urz. UE L z 2004 r. Nr 385, s. 55). Na temat tych zaleceń zob. *K. Oplustil*, *Niezależni członkowie rady nadzorczej*, s. 363–424; *M. Cejmer*, *Zalecenie Komisji w sprawie wynagrodzeń dyrektorów spółek notowanych na rynku regulowanym*, [w:] *M. Cejmer, J. Napierata, T. Sójka* (red.), *Europejskie prawo spółek*, t. III, *Corporate governance*, Kraków 2006, s. 425–467. Por. także zalecenie Komisji 2009/385/WE z 30.4.2009 r. uzupełniające zalecenie 2004/913/WE i 2005/162/WE w sprawie systemu wynagrodzeń dyrektorów spółek notowanych na rynku regulowanym (Dz.Urz. UE L z 2009 r. Nr 120, s. 28).

⁷⁹ *I. Hykawy*, *Dyrektywa jako specyficzny środek harmonizacji prawa w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej*, PUG 1993, Nr 8–9, s. 2–3; *A. Jurcewicz*, *Rola „miękkiego prawa” w praktyce instytucjonalnej Wspólnoty Europejskiej*, [w:] *C. Mik* (red.), *Implementacja prawa integracji europejskiej w krajowych porządkach prawnych*, Toruń 1998, s. 111–119; *taż*, *Soft law w prawie*

sądy przy wykładni prawa krajowego⁸⁰, w szczególności wówczas, gdy zalecenia stanowią **uzupełnienie** norm wspólnotowych o charakterze wiążącym⁸¹.

W unijnym prawie spółek istotną rolę odegrały zalecenia dotyczące *corporate governance*: zalecenie Komisji 2004/913/WE z 14.12.2004 r. w sprawie wspierania odpowiedniego systemu wynagrodzeń dyrektorów spółek notowanych na giełdzie⁸² oraz zalecenie Komisji 2005/162/WE z 15.2.2005 r. dotyczące roli dyrektorów niewykonawczych lub będących członkami rady nadzorczej spółek giełdowych i komisji rady (nadzorczej)⁸³. Dnia 30.4.2009 r. wydano zalecenie Komisji 2009/913/WE w sprawie polityki finansowej w sektorze usług finansowych⁸⁴ oraz zalecenie Komisji uzupełniające zalecenia 2004/913/WE i 2005/162/WE w sprawie systemu wynagrodzeń dyrektorów spółek notowanych na rynku regulowanym⁸⁵. W dniu 2.6.2010 r. Komisja opublikowała

Wspólnot Europejskich, Przegląd Legislacyjny 1997, Nr 4, s. 31–44; A. Wyrozumska, Instrumenty nieformalne prawa wspólnotowego, R. Pr. 2004, Nr 4, s. 44–54. Więcej na ten temat też, Instrumenty międzynarodowe niewiążące prawnie (soft law lub flexible law), [w:] A. Łazowski, R. Ostrichansky (red.), Współczesne wyzwania europejskiej przestrzeni prawnej. Księga pamiątkowa dla uczczenia 70. urodzin Profesora Eugeniusza Piontka, Kraków 2005, s. 607–644. Por. także M. Żak, Soft law jako instrument koordynacji regulacyjnej good governance, Przegląd Legislacyjny 2019, Nr 1, s. 9–34 i cytowana tam literatura.

⁸⁰ A. Opalski, Europejskie prawo spółek, s. 67. Por. także sentencję zd. 2 wyr. TS z 13.12.1989 r., C-322/88 (*Salvatore Grimaldi v. Fonds des maladies professionnelles*), ECLI:EU:C:1989:646: „(...) national courts are bound to take those recommendations into consideration in order to decide disputes submitted to them, in particular where they are capable of casting light on the interpretation of other provisions of national or Community law”.

⁸¹ Teza 41 wyr. TS z 11.9.2003 r., C-207/01 (*Altair Chimica SpA v. ENEL Distribuzione SpA*), ECLI:EU:C:2003:451; M. Szpunar, Bezpośredni skutek prawa wspólnotowego a obowiązek dokonywania prowsólnotowej wykładni prawa krajowego, [w:] E. Drozd, A. Oleszko, M. Pazdan (red.), Rozprawy z prawa prywatnego, prawa o notariacie i prawa europejskiego ofiarowane Panu Rejentowi Romualdowi Szytkowi, Kluczbork 2007, s. 550. Na temat soft law jako źródle argumentów interpretacyjnych zob. M. Grochowski, Soft law, SPrUE, t. III, s. 348–350 (Nb 123–127).

⁸² Dz.Urz. UE L z 2004 r. Nr 385, s. 55. Zob. M. Cejmer, Zalecenie Komisji w sprawie wynagrodzeń, s. 425–467; A. Opalski, Europejskie prawo spółek, s. 344 i n.; K. Oplustil, Instrumenty nadzoru korporacyjnego (corporate governance) w spółce akcyjnej, Warszawa 2010, s. 318 i n.

⁸³ Dz.Urz. UE L z 2005 r. Nr 52, s. 51; A. Opalski, Europejskie prawo spółek, s. 325 i n.; K. Oplustil, Niezależni członkowie rady nadzorczej (administrującej) jako instrument wzmocnienia ładu korporacyjnego w spółkach publicznych, [w:] M. Cejmer, J. Napierała, T. Sójka (red.), Europejskie prawo spółek, t. III, Corporate governance, Kraków 2006, s. 363–424; *tenże*, Instrumenty nadzoru korporacyjnego, s. 436 i n.

⁸⁴ Dz.Urz. UE L z 2009 r. Nr 120, s. 22.

⁸⁵ Dz.Urz. UE L z 2009 r. Nr 120, s. 28; zalecenie to uzupełnia komunikat Komisji z 30.4.2009 r. – KOM (2009) 211.

sprawozdanie w sprawie zastosowania zalecenia 2009/385/WE przez państwa członkowskie⁸⁶.

W praktyce doniosłą rolę pełni również zalecenie z 9.4.2014 r. w sprawie jakości sprawozdawczości dotyczącej ładu korporacyjnego (podejście „prze-strzegaj lub wyjaśnij”)⁸⁷. Wymóg włączania do sprawozdań z działalności oświadczenia o stosowaniu zasad ładu korporacyjnego (*comply or explain*) zawiera dyrektywa 2013/34/UE w sprawie rocznych sprawozdań finansowych⁸⁸.

§ 2. Perspektywy wykładni unijnego prawa spółek

I. Wewnętrzna i zewnętrzna perspektywa wykładni unijnego prawa spółek

1. Uwagi ogólne

Z **wewnętrznej** perspektywy interpretacyjnej, wykładni prawa unijnego dokonuje organ (sąd) krajowy na podstawie źródeł prawa „niezależnie od ich instytucjonalnego pochodzenia”⁸⁹, a unijny dorobek prawny powiększa „zasób regulacji” uwzględnianej przy rekonstruowaniu normy prawnej⁹⁰. Prawo

⁸⁶ Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów. Sprawozdanie w sprawie zastosowania przez państwa członkowskie UE zalecenia Komisji 2009/385/WE (zalecenia w sprawie wynagrodzeń dyrektorów z 2009 r.) uzupełniającego zalecenia 2004/913/WE i 2005/162/WE w zakresie systemu wynagrodzeń dyrektorów spółek notowanych na rynku regulowanym KOM (2010) 285.

⁸⁷ Dz.Urz. UE L z 2014 r. Nr 109, s. 43.

⁸⁸ Zob. M. Żak, Corporate governance w XXI wieku – w stronę instytucjonalizacji nowego paradygmatu prawa handlowego?, PPH 2019, Nr 5, s. 23.

⁸⁹ A. Godek, Czy koniec teorii wykładni prawa? Kilka uwag o możliwych rozwinięciach derywacyjnej koncepcji wykładni Macieja Zielińskiego na wykładnię prawa w erze postakcesyjnej z wewnętrznej perspektywy interpretacyjnej, Acta Universitatis Wratislaviensis No 3337, Prawo CCCXII, Wrocław 2011, s. 118.

⁹⁰ A. Bator, O adekwatności założeń derywacyjnej koncepcji wykładni do badań nad interpretacją prawa Unii Europejskiej, Studia Prawa Publicznego 2015, Nr 2, s. 19. Także prounijna wykładnia wymaga włączenia „norm prawa unijnego do „puli” norm, z którymi w ramach reguł systemowych wykładni musi być zgodna wykładnia przepisów prawa krajowego, powinno zostać poprzedzone swoistą wykładnią przepisów unijnych”. M. Zieliński, Wykładnia prawa; zasady, reguły, wskazówki, Warszawa 2017, s. 263, Nb 545. Unijne otoczenie prawne wymusza zmianę dotychczasowego paradygmatu interpretacyjnego zob. W. Rowiński, Dyskusja nad modelem wykładni prounijnej w polskiej nauce prawa, Przegląd prawniczy Uniwersytetu im. Adama Mickie-

unijne, w tym unijne prawo spółek, nie może być bowiem „pominięte w procesie decyzyjnym przeprowadzonym przez sąd krajowy”⁹¹. Natomiast wykładni unijnego prawa spółek z **zewnętrznej** perspektywy, dokonuje TS w ramach postępowań przewidzianych w prawie pierwotnym, a mianowicie: 1) postępowania o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego w trybie art. 258 TFUE (d. art. 226 TWE); 2) postępowania w sprawach **pytań prejudycjalnych** sądów krajowych dotyczących wykładni prawa unijnego w trybie art. 267 TFUE (d. art. 234 TWE) oraz 3) postępowania w sprawie ważności aktu prawa unijnego (art. 263–264 i art. 267 ust. 1 lit. b TFUE), którego przedmiotem jest również unijne prawo spółek⁹². W niniejszych rozważaniach zewnętrzna perspektywa interpretacyjna ograniczona jest do wykładni **szeroko rozumianego unijnego prawa spółek**.

Wielocentryczność ośrodków interpretacji prawa unijnego wymusza prowadzenie między nimi dialogu (współpracy)⁹³. Mechanizm współpracy sądów krajowych i TS wyznacza art. 276 TFUE w ten sposób, że do Trybunału należy **wykładnia** prawa unijnego, a do sądu krajowego **stosowanie** tego prawa⁹⁴.

wicza 2012, Nr 1, s. 9. Szerzej na ten temat zob. *M. Smolak*, Zmiana paradygmatu interpretacyjnego w okresie transformacji ustrojowej w Polsce, RPEiS 1998, Nr 3–4, s. 21–33.

⁹¹ A. Kalisz, Wykładnia i stosowanie prawa wspólnotowego, Warszawa 2007, s. 100–101. Obowiązek prounijnej wykładni ma rangę zasady prawa unijnego. E. Maniewska, Prowspólnotowa wykładnia prawa polskiego w po akcesyjnym orzecznictwie Sądu Najwyższego, EPS 2005, Nr 10, s. 57.

⁹² Por. np. wyr. TS z 18.6.2015 r. w sprawie C-508/13 (*Republika Estońska v. Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej*), ECLI:EU:C:2015:403. Przedmiotem tego wyroku była skierowana do TS skarga Republiki Estońskiej o stwierdzenie nieważności w części art. 4 ust. 6 i 8 oraz w całości art. 6 ust. 3 i art. 16 ust. 3 dyrektywy 2013/34/UE. Por. także wyr. TS z 2.5.2006 r. w sprawie C-436/03 (*Parlament Europejski v. Rada WE*), ECLI:EU:C:2005:447. W sprawie tej Parlament Europejski wniósł skargę o stwierdzenie nieważności rozporządzenia 1435/2003 w sprawie statutu spółdzielni europejskiej.

⁹³ E. Lętowska, Dialog i metody. Interpretacja w multicytrycznym systemie prawa, cz. 2, EPS 2008, Nr 12, s. 8.

⁹⁴ „Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w ramach postępowania przewidzianego w art. 267 TFUE zadania Trybunału i sądu odsyłającego są ściśle rozdzielone. O ile do Trybunału należy wykładnia przepisów prawa Unii, o tyle wyłącznie do sądu odsyłającego należy wykładnia prawa krajowego”. Teza 36 zd. 1 wyr. TS z 27.2.2019 r. w sprawie C-563/17 (*Associação Peço a Palavra i in. v. Conselho de Ministros*), ECLI:EU:C:2019:144. Teza 35 wyr. TS z 21.10.2010 r., C-81/09 (*Idryma Typou AE v. Ypourgos Typou kai Meson Mazikis Enimerosis*), ECLI:EU:C:2010:622. A. Kalisz, Wykładnia i stosowanie, s. 192, 208. „(...) orzeczenie wstępne formułuje zasadę (*motif*) wyroku, pozostawiając sądowi krajowemu rozstrzygnięcie sprawy (*dispositif*)”.